

ZBORNİK ZA FILOLOGIJU I LINGVISTIKU IV—V, 1961—1962.

Novi Sad, Matica srpska, v80, 389 str. + table

Ova knjiga Zbornika posvećena je profesoru Milivoju Pavloviću prigodom sedamdesete godišnjice njegova života i sadržava radove koje su za tu priliku napisali njegovi prijatelji, kolege i učenici. Sadržaj joj je bogat: 57 priloga stranih i domaćih suradnika, među kojima ima i najistaknutijih stručnjaka. To je zbilja lijep prilog proslavi jubileja zaslužnoga čovjeka koji je svoj život posvetio radu, mnogo toga učinio i zaslužio da se kulturna javnost sjeti njegova jubileja i javno mu oda priznanje za rezultate njegova rada.

Osvrnut ću se ovdje samo na neke priloge naših pisaca koji su dali priloge interesantne za našu filologiju.

Danilo Barjaktarević, *Govorne i morfološke osobine u govoru sela Čumića*, dao je prilog o glasovnim i morfološkim osobinama govora koji je nastao pod utjecajem raznih struja. Materijal je dobro razrađen, ima dosta primjera a riječi su u njima akcentuirane. Takvi su radovi potrebni za šire poznavanje karakteristika našega jezika. — Dalibor Brozović, *O jednom problemu naše historijske dijalektologije*, raspravlja o staroj ikavsko-ijekavskoj granici. On iznosi glavne postavke za rješenje toga problema i pokazuje da današnja granica ikavskoga i ijekavskoga područja ide uglavnom rijekom Bosnom, dolinom Usore do Žepča, dalje opet Bosnom do Zenice, pa na jug do Fojničke rijeke; onda kreće ravno na zapad i izbija kod Konjica na Neretvu, kojom ide do njezina ušća. Pisac zaključuje da se ni stara granica nije mogla bitno razlikovati od današnje i da je Rešetar uglavnom imao pravo kad je postavio granicu onako kako ju je postavio.

Pisac je iznio neke rezultate za rješenje problema koji je vrlo složen i zakučast zbog nestašice izvora koji bi nam davali za prošlost neke određenije podatke i putokaze i zbog toga što današnje stanje cijeloga našeg jezičnog područja nije potpuno istraženo. Nemamo podataka kako su se vršile migracije na našem terenu, a njih je bilo i previše, i između pojedinih susjednih mjesta i između čitavih krajeva. Zato je jako teško odrediti kakva je situacija u govornom pogledu bila u koje vrijeme. Uzmimo samo kao primjer područje Dubrovnika, za koje se učenjaci ne mogu složiti u pitanju ikavštine i ijekavštine. Dr. Brozović kaže da je Rešetar dokazao kako je Dubrovnik oduvijek bio štokavski i ijekavski. To je zaista osnovna misao većine Rešetarovih radova, ali držim da to pitanje ipak još nije riješeno i da će se moći riješiti još temeljitijim proučavanjem toga problema. Isto tako nam ukazuju na teškoće pri rješavanju tih pitanja neka sela u kojima se nalazi više govornih osobina (leksičkih, akcentoloških, morfoloških), tako da svaka kuća ima svoj posebni jezik i svoje posebne običaje. Da li je tu nakon nekoliko desetaka godina moguće pronaći otkuda su svi ti elementi došli i kako se nekada tu govorilo? — Dr. Mirko Deanović, *Prilog o Stefanu Urošu III Dečanskom iz 1642. godine*, iznosi izvještaj jednoga od mnogobrojnih misionara Kongregacije za propagandu arhidakona Frane Leonardija iz Trogira o njegovim pregovorima s pećkim patrijarhom Pajsijem o uniji. — P. Đorđić, *O transkripciji srpskoslovenskih tekstova*, piše o pravilnom izgovoru i fonetskoj transkripciji srpskoslovenskih tekstova.

va. Ukazuje na to kako je došlo do toga problema. Zamjenom starih srbulja knjigama štampanim u Rusiji zaboravilo se tradicionalno čitanje srpskoslovenskih tekstova. Kad su se ti tekstovi počeli u novije vrijeme preštapavati novim, suvremenim, fonetskim pravopisom, pojavilo se i pitanje njihova pravilnoga izgovora. Prvi je na taj problem naišao St. Novaković, koji je u svom izdanju *Dušanova zakonika* iznio kako treba čitati stari tekst, odnosno kako su ga u starini čitali. Iza Novakovića su i drugi izdavači štampani stare tekstove današnjim pravopisom, ali kod svih njih nema ni pravopisne ni jezične ujednačenosti pri tom poslu. Autor članka navodi primjere tih varijanti i donosi nekoliko zaključaka da se one otklone i da se modernizirani i pojednostavljeni tekstovi što više približe današnjim čitateljima. — I. Gričkat, *O antonimiji*, govori o pojmovima, kod nas još novima, antonimi i antonimija, kakvih ih ima i što znače. — Dušanka Ignjatović, *O vremenskim priložima tipa danas, noćas, ljetos, zimus i sl.*, iznosi kako je došlo do njihova formiranja, zatim gdje se javljaju u starijim rječnicima. Što se tiče njihove upotrebe u narodu ima potvrda da se oni upotrebljavaju samo za prošlo i sadašnje vrijeme, a nikako za buduće, jer se za budućnost kaže *na proljeće, na jesen*, ako ta jesen i to proljeće nisu još počeli onda kad se govori. — Milka Ivić, *Današnji aspekti proučavanja srpskohrvatskog jezika*, daje nekoliko pravilno postavljenih i obrazloženih zapažanja o proučavanju našega suvremenoga jezika, ukazujući na neke nedostatke u prošlosti i sadašnjosti koji koče razvoj književnoga jezika: tako je naša nauka o jeziku posvećivala najveću pažnju čišćenju jezika dok su drugi važniji gramatički problemi ostali neobavljani, pa — među ostalim — nemamo ni historije svoga književnoga jezika. Ona iznosi činjenicu da se mi ni danas nismo u jeziku maknuli dalje od Vuka, i to zato što su se naši gramatičari držali slova, a ne duha Vukovih spisa, pa je došlo u proučavanju i formiranju jezika do toga da se u njega uvukao konzervativizam umjesto progressa. Zato treba, kaže ona, krenuti

novim, naprednijim pravcem. Treba raščistiti pojmove oko toga što je književni jezik i koje su čije kompetencije u razvijanju toga jezika. U Vukovo vrijeme bio je seljak nosilac pravilnoga govora, dok danas moraju svi pismeni i kulturni ljudi utjecati na stvaranje jezičnih normi. Isto se tako nailazi u proučavanju jezika na problem tudica, gdje mnogi zauzimaju pogrešan stav kada drže da iz književnoga jezika valja izbacivati sve strane riječi. Kako imamo razne stilove u jeziku, upotrebljavat ćemo i razne norme u njima: u jeziku nauke dolazit će češće tudice, jer je nauka internacionalna, i ne smijemo to ocijeniti kao nešto posve negativno. Autorica se osvrće i na materijal na temelju kojega su rađene gramatike književnoga jezika i kaže da i danas imamo u gramatikama primjere iz narodne poezije. A ipak je narodna poezija pisana stilom poezije, koji se razlikuje od proze, i ona je nastala davno prije Vuka, pa se ne mogu norme suvremenoga književnoga jezika određivati po njoj. Sve je ovo bilo potrebno iznijeti da se vidi kojim pravcem treba ići u rješavanju tako važnih problema kao što je književni jezik. — Pavle Ivić, *Prilog rekonstrukciji predmigracione dijalekatske slike srpskohrvatske jezičke oblasti*, pruža vrlo interesantan materijal što ga je pobilježio za vrijeme posjeta našim naseljima u Mađarskoj: selu Temerju, gdje se govori čakavski, Nardi, gdje se govori čakavsko-štokavski, i selima Dušnok i Baćin, koja imaju staru štokavsku akcentuaciju. Uz svaki ovaj tip govora autor iznosi njegove glavne karakteristike i veze sa starim krajem, a to je i interesantno i važno za poznavanje historijata našeg jezika. Priložena je i karta s oznakom mjesta interesantnih za ovakva ispitivanja. — Josip Jernej, *O talijanskoj gramatici Vikentija Ljuštine*, prikazuje prvu talijansku gramatiku koju je napisao Srbin i za Srbe. Ona je vrijedna zbog svoje iscrpnosti, pa može svojom leksičkom građom zanimati i talijaniste i slaviste a može poslužiti kao koristan izvor za proučavanje našega vokabulara. I ona je još jedan dokaz brige rodoljuba da knjigom prošire znanje u svom narodu. — Dušan Jović, O

problemu imenica III vrste u nekim štokavskim govorima, pokazuje najprije kako su imenice III vrste nekim svojim deklinacijskim nastavcima vezane uz imenice m. roda I vrste i uz imenice ž. roda II vrste. Zatim na materijalu iz govora Rače Kragujevačke i kosovsko-resavskoga pokazuje deklinacijske karakteristike tih imenica. U govoru oko Rače te se imenice identificiraju s imenicama m. roda I vrste dok se apstraktne imenice toga tipa upotrebljavaju uglavnom u nom. i ak. U kosovsko-resavskom govoru postoji težnja da se uklone morfološke razlike među tim imenicama i onima m. roda. Imenica III vrste u tom govoru ima vrlo malo i većinom su konkretne; apstraktne se malo upotrebljavaju. Za ostala područja pisac navodi da zapadna zona srpskohrvatskoga jezika i vojvodanski govori bolje čuvaju deklinaciju ovoga tipa. Navodi i to da čakavski govori, koliko se iz literature vidi, čuvaju tu deklinaciju prilično dobro i da se čakavska situacija u odnosu na ovaj imenički tip djelomično oslanja na prilike u slovenačkom jeziku. — Sv. Marković, *Međusobni položaj glagolskih i zamjeničkih enklitika u jeziku Ivana Ančića*, donosi primjere staroga i novoga reda enklitika kod toga pisca. — Aleksandar Mladenović, *Prilog proučavanju čakavskih rukopisa iz Dalmacije*, donosi prikaz grafije Marulićeve Suzane, koja je pisana rukom P. Lucića. Time je nastavio već prije započeti rad na temeljitom proučavanju grafije i pravopisa Marulićevih djela. — Žarko Muljačić, *Skorova(j)ta = »noćna ophodnja«*, na temelju arhivskih vijesti od 1302. do 1673. navodi razne varijante te riječi, njezino značenje i tumačenja u rječnicima, pa konačno kako se kod nas razvijala do ovoga oblika. — Berislav M. Nikolić, *Akcenatski rečnik šabačkoga govora*, donosi abecednim redom riječi i oblike koji u tom govoru odstupaju od književne norme. Kako u nekim sluča-

jevima postoje neke razlike između starije i mlađe generacije, on i njih navodi u svom radu, koji je koristan prilog i dijalektologiji i normativnoj akcentologiji. — Asim Peco, *Izgovor zvučnih suglasnika na kraju riječi u srpskohrvatskom jeziku*, daje prilog našoj fonetici pokazujući najprije što se o tome do sada pisalo i dodajući onda svoje rezultate dobivene eksperimentalnim putem, snimanjem kimo-grafske trase. — A. Schmaus, *Gramatički rod turskih imenica u južnoslovenskim jezicima*, govori o pitanju koje nije do sada opširnije tretirano. Prikazuje kako se pri preuzimanju turskih riječi postupalo u arbanaškom i grčkom, a onda u bugarskom i našem jeziku. Vidi se da uz jasne i dosljedno provedene principe ostaje i mnoštvo pojedinosti koje se tim principima ne podvrgavaju. — M. Stevanović, *Dativske sintagme o predlozima* prema i ka, donosi primjere upotrebe ovih prijedloga s dativom, ali u različitom značenju. — Zlatko Vince, *Pogledi Božidara Petranovića na književni jezik*, pokazuje kako se Petranović bavio problemima književnoga jezika i kako je imao napredne poglede na taj problem ne slažući se u mnogočemu s nazorima drugih Dalmatinaca, kojima preporučuje da prihvate i pravopis i jezik iliraca u Zagrebu. — Aleksandar Mladenović, *Bibliografija radova profesora dr. Milivoja Pavlovića*, ovdje je prikupio radove prof. Pavlovića od 1909. do 1961. Ovaj je popis, za razliku od predašnjih, popunjen potpunim bibliografskim podacima i revidiran koliko se to moglo učiniti. Ovakve su bibliografije ljudi koji mnogo rade i čiji je posao značajan za našu nauku vrlo važne kao pomagala pri radu, pa je zato njihova izrada pohvalna tim više što je to za sastavljača velik teret, budući da je sređivanje podataka nekada vrlo teško, a njihovo provjeravanje katkada upravo nemoguće.

Antun Džmčić